

AMERIČKA NAUČNA FANTASTIKA I DRUGI

Jedan od velikih ranih socijalista je rekao da je status žena u jednom društvu prilično pouzdan pokazatelj stepena civilizovanosti u tom društvu. Ako je ovo tačno, onda bi veoma nizak status žena u naučnoj fantastici trebalo da učini da se zapitamo je li naučna fantastika uopšte civilizovana.

Pokret žena je većinu nas učinio svesnim činjenice da je naučna fantastika ili potpuno ignorisala žene ili ih predstavljala kao vrištave lutke koje čudovišta siluju istog trenutka – ili usedelice-naučnice kojima je pol oduzet hipertrofijom intelektualnih organa – ili, u najboljem slučaju, odane ženice ili ljubavnice ostvarenih heroja. Muški elitizam neobuzdano divlja naučnom fantastikom. Ali, da li je u pitanju samo muški elitizam? Nije li „potčinjavanje žena“ u naučnoj fantastici samo simptom celine koja je autoritarna, obožava moć i silno je uskogrudna?

Pitanje koje se ovde postavlja jeste pitanje Drugog – bića koje je drugačije od tebe. Ovo biće može biti drugačije od tebe po svom polu; ili po svom godišnjem prihodu: ili po načinu na koji govori i oblači se i radi stvari; ili po boji svoje kože, ili po broju svojih nogu i glava. Drugim rečima, postoji seksualni Tuđin, i društveni Tuđin, i kulturološki Tuđin, i konačno rasni Tuđin.

Dakle, šta je s društvenim Tuđinom u naučnoj fantastici? Šta je sa, da iskoristimo marksistički termin, „proleterijatom“? Gde su oni u naučnoj fantastici? Gde su siromašni, ljudi koji naporno rade i idu na spavanje gladni? Jesu li oni ikada *osobe* u naučnoj fantastici? Ne. Oni se pojavljuju kao nepregledne anonimne mase koje beže od ogromnih sluzavih kugli iz kanalizacije Čikaga, ili umiru u milijardama od zagađenja ili radijacije, ili kao bezlične vojske koje u bitku vode generali i državnici. U ratu i vraćanju ponašaju se kao statisti u školskoj predstavi *Princa čokolade*. S vremena na vreme, među njima se nađe i koje prsato devojke koje ima tu čast da na nju obrati pažnju kapetan Komande vrhovnih Zemljana, ili među posadom svemirskog broda bude tu i neki neobični stari kuvar, sa škotskim ili švedskim akcentom, koji predstavlja Mudrost ili Obični Živalj.

Ljudi u naučnoj fantastici nisu ljudi. Oni su mase koje postoje sa jednom svrhom: da ih vode njihovi nadređeni.

Sa društvenog stanovišta, većina naučne fantastike je neverovatno regresivna i nemaštovita. Sva ta Galaktička carstva, prepisana od Britanske imperije iz 1880. Sve te planete – sa po 80 triliona milja između njih! – zasnovane kao ratničke nacije-države, ili kao kolonije koje treba tlačiti, ili ih čušnuti prema samorazvoju, što će učiniti milosrdno Zemaljsko carstvo – Teret belog čoveka iznova i iznova. Rotari klub na Alfa Kentauru, dotle to ide.

Šta je sa kulturološkim i rasnim Drugim? Ovo je Tuđin kog svi raspoznaju kao tuđina, koji treba da bude tema naučne fantastike. Pa, u staroj petparačkoj naučnoj fantastici sve je veoma jednostavno. Jedini dobar tuđin je mrtav tuđin – bilo da je on Aldebarijski čovek-bogomoljka ili zubar Namac. Ova tradicija i dalje cveta: pogledajte priču Larija Najvena „Nepostojani Mesec“ (u zbirci *Svi beskonačni putevi*, 1971), koja ima srećan kraj – a u kojoj Ameriku, uključujući Los Anđeles, nije pogodio solarni blesak. Naravno da je nekoliko miliona Evropljana i Azijaca sprženo, ali to nije važno, to zapravo čini svet malo bezbednijim za demokratiju. (Zanimljivo je da je ženski lik u istoj priči prilično bez mozga: jedina njena funkcija je da kaže „O?“ i „U!“ pametnom i snalažljivom junaku.)

Zatim postoji druga strana istog novčića. Ako držiš da je neka stvar potpuno drugačija od tebe, tvoj strah od nje može se ispoljiti kao mržnja ili strahopoštovanje – pijetet. Tako dobijemo sva ona mudra i dražesna bića koja izvole spasiti Zemlju od njenih greha i propasti. Tuđinka završi na pijedestalu u beloj spavaćici i sa vrlim smeškom – baš kao „dobra žena“ u viktorskom dobu.

U Americi, biće da je Stenli Vajnbaum izmislio saosećajnog tuđina, u *Marsovske odiseje*. Otad, preko ljudi poput Sirila Kornbluta, Teda Stardžona i Kordvejnera Smita, naučna fantastika je počela da se polagano odmiče od običnog rasizma. Roboti – tuđinska inteligencija – počela je da se ponaša fino. Kod Smita, dosta zanimljivo, rasni tuđin se kombinuje sa društvenim tuđinom, u „Podljudima“, i njima je dozvoljeno da podignu revoluciju. Kako su tuđini postajali saosećajniji, tako su to postajali i junaci. Počeli su da imaju emocije, pored laserskih pištolja. Zaista su počeli da postaju skoro pa ljudska bića.

Ukoliko poreknete bilo kakvu naklonost prema drugoj osobi ili drugoj vrsti osobe, ako obznanite da je ona potpuno drugačija od vas – kao što su muškarci uradili ženama, i klase klasama, i nacije nacijama – možete je mrzeti ili učiniti božanstvom; ali u oba slučaja uskratili ste joj duhovnu jednakost i ljudsku realnost. Od nje ste načinili stvar, spram koje je jedini mogući odnos – odnos moći. I tako ste fatalno osiromašili svoju stvarnost. Vi ste u stvari otuđili sebe.

Ova tendencija je osobito jaka u američkoj naučnoj fantastici. Jedina društvena promena predstavljena u većem delu naučne fantastike bila je ka autoritarizmu, dominaciji moćne elite nad neukim masama – ponekad predstavljene kao upozorenje, ali često prilično kao prigodan slučaj. Socijalizam se nikada ne smatra alternativom, a demokratija je u dobroj meri zaboravljena. Vojne vrline uzimaju se kao etičke. Bogatstvo se smatra pravednim ciljem i ličnom vrlinom. Kompetetivni kapitalizam slobodnog tržišta predstavlja ekonomsku sudbinu čitave galaksije. Uopšteno, američka naučna fantastika je preuzela stalnu hijerarhiju nadređenih i podređenih, sa bogatim, ambicioznim, agresivnim muškarcima na vrhu, nakon kojih sledi velika praznina, i za njom, na dnu siromašni, neobrazovani, bezlične mase i sve žene. Cela slika je, ako mogu tako reći, čudnovato „neamerička“. To je savršena hijerarhija babuna, sa alfa mužjakom na vrhu, kojeg s poštovanjem biskaju, s vremena na vreme, njegovi podređeni.

Je li ovo spekulacija? Je li imaginacija? Je li ekstrapolacija? Ja to zovem bezumnim regresivizmom.

Mislim da je vreme da pisci naučne fantastike – i njihovi čitaoci! – prestanu da maštaju o povratku u doba kraljice Viktorije, i da počnu da misle o budućnosti. Volela bih da vidim babunski ideal zamenjen malim ljudskim idealizmom, i nekim ozbiljnim razmatranjem tako duboko radikalnih koncepata poput Slobode, Jednakosti i Bratstva. I setite se da oko pedeset tri posto Bratstva čoveka čini Sestrinstvo žena.

Izvornik: Ursula Le Guin, „American SF and The Other“, *The Language of the Night*. New York: Harper Perennial, 1993, str. 93–96.

(S engleskog prevela **Sladana Stamenković**)